

Actes de les
IV Jornades
d'Estudis
Locals de Felanitx

2 i 3 de desembre de 2016
Saló d'Actes de la Casa de Cultura de Felanitx

Coordinació i edició
Miquel Àngel Vicens i Siquier

Consulta *on line*
www.amicsclosos.cat/4jornades

EDICIONS AMICS DELS CLOSOS

Dipòsit Legal PM 487-2018
Impremta Institut, març 2018

Ha passat un poc més d'un any des de que se celebraren les IV Jornades d'Estudis Locals de Felanitx, organitzades de manera conjunta entre el Centre Cultural - Ajuntament de Felanitx i l'associació d'Amics dels Closos de Can Gaià, fins a les darreres tasques d'edició i maquetació de les seves actes, que constitueixen el present llibre. Durant aquest temps els autors han acabat de completar, polir i compondre les idees que de manera clara i brillant exposaren a la Casa de Cultura el desembre de 2016. Tot sovint la tasca d'escriure no és senzilla i molt menys la d'ordenar un discurs perquè quedi entenedor. Des dels Amics dels Closos volem agrair-los el temps i l'esforç que han posat en la redacció dels seus treballs, més si tenim en compte que molts d'ells no tenen per costum exposar-los en públic o, fins i tot, no s'havien plantejat mai presentar-los a unes Jornades. Amb tot, també hem de dir que en alguns dels textos els hi manca la revisió final dels autors, bé per manca de temps o perquè la donen per bona. Si s'observen algunes errades o imprecisions en demanen per endavant disculpes, una lectura crítica sempre hauria de servir per avançar.

Dins del nostre calendari d'activitats, possiblement, tenim dues fites periòdiques que, malgrat el temps i l'esforç en dur-les a terme, ens fan més il·lusió. La primera, és el sopar de recreació històrica que cada estiu ens permet conèixer millor les diferents societats que han anat poblant aquest territori, així com gaudir de les seves menges. En segon és, sens dubte, l'organització de les Jornades d'Estudis Locals. Des d'aquestes línies, tornam a oferir el compromís de l'organització de les V Jornades l'any 2019, esperant tornar a gaudir de la col·laboració de l'Ajuntament (tant des de la Regidoria de Cultura com des de la mateixa Batlia). Sigui com sigui, fem una crida a participar-hi!

Miquel Àngel Vicens i Siquier

President de l'Associació dels Amics dels Closos de Can Gaià

Per a un poble és essencial (i estratègic) conèixer la seva història i la seva cultura, no sols per raons acadèmiques sinó sobretot per edificar un futur que sigui millor que el passat. I una manera molt especial i important de fer-ho és celebrant unes Jornades d'Estudis Locals. L'element d'implicació i de participació, així com el fet de compartir i tractar aspectes a vegades oblidats precisament pel món acadèmic, és el que dona caràcter a l'activitat.

Al desembre del 2016 vàrem tenir l'oportunitat de gaudir de la quarta edició amb unes ponències d'alt interès. Poguèrem conèixer més aspectes de la nostra història però també aprofundírem en altres aspectes com el folklore, el feminisme, l'educació, els esports, la fotografia... tots ells molt transcendents per conèixer de més a prop el nostre passat, el present i, és clar, tenir indicis del futur.

Aquesta publicació, que transcriu totes les ponències que es varen presentar, és una eina molt útil per difondre el nostre àmbit més proper i promoure el coneixement d'aspectes felanitxers. Per a l'Ajuntament és un obligació de molt agradable compliment i alhora un honor poder col·laborar amb l'edició d'aquestes quartes jornades, així com ja es va fer en les anteriors edicions.

Cal agrair a l'Associació d'Amics dels Closos de Can Gaià la gran tasca que han fet per organitzar, altre cop, aquestes Jornades d'Estudis Locals. Per tant, només em queda desitjar que es torni a organitzar, com més aviat possible, la cinquena edició.

Esper que aquest llibre que teniu a les vostres mans serveixi per agafar més consciència de la nostra realitat com a poble, i que també serveixi per donar el seu fruit. Entre tots podem fer avançar Felanitx cap a una millor convivència. Més informació, més coneixement serveixen per apuntalar un Felanitx millor.

Joan Xamena i Galmés
Batle de Felanitx

SUMARI

Presentació	9 – 11
Conferència inaugural	
<i>Fundació Museu Mn. Corme Bauçà: passat, present i futur</i>	17
Maria Mesquida	
Societat	
<i>Com ensenyar els balls dels Cavallets de Felanitx. Memòria d'un mestre</i>	23
Andreu Adrover i Maria Rosa Cons	
<i>Com he ensenyat els Cavallets. Descripció dels passos de cada ball</i>	33
Andreu Adrover i Maria Rosa Cons	
<i>Mn. Cosme Bauçà Adrover. Els actes de promoció de la seva figura</i>	45
Maria Mesquida	
<i>Primeres passes del Feminisme a Felanitx</i>	59
Glòria Julià, Laura Monserrat i Maria del Carme Vidal	
<i>Anam a l'escola</i>	67
Maria Roig, Jaume Bonet, Xisco Coll i Violeta Rojas	
<i>Repensam a plaça Pax</i>	75
Maria Roig, Jaume Bonet, Xisco Coll i Violeta Rojas	
<i>Mapa d'Actius de Felanitx, un projecte de salut</i>	81
Jerònia Maria Pont, Joana Valens i Jaume Vicens	
Ciències Històriques	
<i>Els Rossells: Tres anys de vida d'un projecte</i>	93
Rafel Font, Celia González, Javier Rivas, Xisco Bergas, Paloma Salvador, Alejandra Galmés, Bartomeu Salà i Christoph Rinne	

<i>La ceràmica d'importació al jaciment des Rossells. Estudi preliminar del Sondeig 2-16</i>	103
Javier Rivas	
<i>La intervenció arqueològica a la Naveta Doble de Closos</i>	113
Llorenç Oliver, Bartomeu Salvà, David Javaloyas i Joan Fornés	
<i>El Judo a Felanitx: Els inicis (1967-1981)</i>	127
Miquel Àngel Vicens i Joan Jaume Obrador	
<i>Sants i Misteris d'argila de gerrer</i>	135
Sebastià Barceló	
<i>1956, un any damunt el moll de Portocolom</i>	149
Joan Mestre	
<i>Francesc Bonnín. El Mut Maceta</i>	167
Amàlia López	
<i>La Fotografia a Felanitx, una aproximació històrica</i>	183
Amàlia López	
Ciències de la Terra	
<i>Coneixement espeleològic i patrimoni subterrani (I): Les coves i avencs de Felanitx</i>	191
Gabriel Santandreu	
<i>Coneixement espeleològic i patrimoni subterrani (II): Relació de cavitats i apèndix bibliogràfic</i>	207
Gabriel Santandreu	
<i>Les pedreres dels Sagrera a Cala Sa Nau: una prospecció geològica a un fet històric</i>	231
Guillem Mas i Lluís Moragues	
<i>Característiques dels sòls agrícoles de Felanitx</i>	241
Jaume Vadell, Antoni Font, Joan Rosselló i Maria Adrover	

FUNDACIÓ MUSEU COSME BAUÇÀ. PASSAT, PRESENT I FUTUR

Maria Mesquida Artigues

MESQUIDA, M. (2018). Fundació Museu Cosme Bauçà. Passat, present i futur. *IV Jornades d'Estudis Locals de Felanitx: 17-20*

INTRODUCCIÓ

Després de dècades de reduïda activitat, la Fundació Museu Cosme Bauçà torna a entrar en joc dins el panorama cultural local. A continuació farem un breu recorregut per la trajectòria d'aquesta institució; des de la seva fundació al 1962 fins a dia d'avui (2016).

PASSAT (1962-1989)

La història de la Fundació Museu Cosme Bauçà es remunta al 1959, any en què Mossèn Cosme Bauçà va morir deixant al municipi de Felanitx la seva casa i part dels seus béns (peces artístiques, llibres i manuscrits), amb la intenció de que algun dia es dugués a terme la creació d'un museu i d'una biblioteca. Finalment, aquesta institució va ser erigida com a tal al 1962, i inaugurada el dia de Sant Agustí de 1963. A partir d'aquest moment, i pràcticament fins a l'any 1989, el poble de Felanitx va poder gaudir del museu, així com també de totes les activitats culturals que es van realitzar en ell; com són per exemple:

- Cursos i conferències relacionades amb la història i la cultura de les Illes Balears (p.ex.: Cursets de Mallorquí (1967)...).
- Conferències de nombroses personalitats d'especial rellevància dins el camp de la llengua i literatura catalanes de l'època (p.ex.: Blai Bonet (1968), Francesc de Borja Moll (1975)...).

- Exposicions (p.ex.: "El Modernisme a Felanitx" (1972), "Ceràmica decorativa" (1973)...).
- Concerts, recitals i filmacions (p.ex.: Recital de Lluís Llach (1974), Filmació de "El nostre pa de cada dia" (1976)...).
- Edició de publicacions i materials audiovisuals (p.ex.: *Almanac* (1970-1977), *Resum de Felanitx* de Francesc Riera (1972), LP *Cançons Tradicionals de Felanitx*...).

Per una banda, des del moment de la seva creació, els principals objectius que Sa Fundació pretenia assolir eren els següents:

- Adquirir i conservar el patrimoni documental relacionat amb Felanitx i amb Mallorca (llibres, revistes, vídeos ...) amb la intenció d'anar ampliant la biblioteca.
- Funcionar com a Museu Etnogràfic.
- Realitzar activitats culturals.

Per altra banda, seguint amb la voluntat de Mn. Cosme Bauçà, el museu estava regit per una Junta Administrativa formada pel Batle –que ocupava el càrrec de president-, el Rector de la Parròquia de Sant Miquel –que ocupava el càrrec de secretari- i el President de la Comissió Municipal Informativa d'Educació, actualment el regidor de cultura –que ocupava el càrrec de tesorer-. Una vegada conformada, aquesta Junta va decidir delegar la gestió del museu a una Comissió Executiva presidida per l'historiador i clergue felanitxer Mossèn Pere Xamena Fiol (Felanitx, 1918-2015). Dita comissió, que estava formada per un grup de persones compromeses amb la defensa i difusió de la cultura mallorquina i felanitxera, s'encarregava de l'organització i del funcionament de la institució.

TRANSICIÓ CAP AL PRESENT (1989-2015)

Com hem pogut observar, Sa Fundació fou una entitat molt activa que va dur a terme una gran tasca de difusió de la cultura mallorquina; per tant podem dir que va complir de manera satisfactòria els objectius que en un primer moment es va fixar. Malauradament, aquest museu entrà en retrocés a l'any 1989 arrel de la creació del Centre Cultural, institució que depèn de l'Ajuntament de Felanitx. D'aleshores, el Centre Cultural va passar a ser el nucli de totes les activitats culturals que es realitzaven al municipi.

No obstant, Sa Fundació no va aturar en cap moment la seva tasca de difusió de la cultura. L'anomenada "transició cap al present", va seguir les següents línies: un dia de portes obertes –dins el marc de les Festes de Sant Agustí-, l'edició de publicacions i materials audiovisuals sobre Felanitx - *Anys Enrere. Felanitx 1931-1963* (2012) de Pere Xamena Fiol, *Topònims i la Propietat de les terres del Terme de Felanitx en els segles XIII-XVII* (2012) de Pere Xamena Fiol i Gabriel Bordoy Valens, *Sant Marçal fa la Capta* (2012) de Sebastià Barceló Obrador (a) guingaia, *Catàlegs dels Arxius de la Parròquia i del Convent de Felanitx* (2013) de Pere Xamena Fiol i Margalida Obrador Bennàsar i, els DVD's *Cavallets i Sant Joan Pelós* (2005) dirigit per Andreu Adrover Tirado i Joan Xamena Galmés i *Imatges de Felanitx* (2006) dirigit per Joan Xamena Galmés-, continuar posant la biblioteca del museu a disposició dels investigadors que ho sol·licitaven, adquisició de llibres per anar

augmentant el fons documental –la secció de Felanitx s'incrementà en 1.390 publicacions, la de Mallorca en 1.760 i la de Manuscrits en 166- i realització visites concertades.

Pel que fa a la Comissió Executiva encarregada de la gestió de la institució, hem de remarcar que es va dissoldre a l'any 2000. A partir d'aquesta data, els responsables passaren a ser Mn. Pere Xamena Fiol i Joan Xamena Galmés que, de manera totalment desinteressada, vetllaren per mantenir viva la flama de Sa Fundació. Aquest darrer –J. Xamena-, va dur el capdavant del museu fins al juliol de 2015, que va passar el relleu a Victòria Vidal Juan. Victòria Vidal fou la responsable de Sa Fundació fins al gener del 2016.

A més, dins aquest període, no podem deixar d'esmentar les dues intervencions que es van realitzar al Molí den Bo –seu de Sa Fundació-. La primera d'elles, que es va dur a terme al 2007, fou realitzada per una Escola Taller i comprengué la planta baixa de l'edifici i el pati. Gràcies a aquesta reforma es va poder dotar al museu d'un bany en condicions, d'un despatx i es va poder traslladar la biblioteca a la planta baixa –abans es trobava al primer pis-, fet que va permetre una millora en la optimització dels espais. Per la seva banda, la segona intervenció (2011) va consistir en la remodelació del porxo de l'edifici. Aquestes obres es van finançar amb els diners obtinguts de la venda de la casa d'Es Carritxó, que Jaume Obrador Oliver (a) Negre llegà a Sa Fundació. Com a mostra d'agraïment, la segona planta del museu porta el seu nom.

Amb tot, hem pogut observar que externament l'activitat es va veure reduïda, però a nivell intern no es va aturar en cap moment de treballar per a millorar les instal·lacions de la institució i evitar que desaparegués per complet.

PRESENT (2016)

Al 2016, arrel del conveni signat entre Sa Fundació i l'Ajuntament de Felanitx, aquesta institució ha encetat una nova etapa marcada principalment per dos fets: l'elaboració d'un nou discurs museogràfic i la catalogació del fons documental -llibres sobre Felanitx i Mallorca i manuscrits-. Aquest conveni és tradueix amb una subvenció de 18.000 € que concedeix el Consistori a la institució cultural, i que ha permès contractar una persona a mitja jornada per a gestionar el museu i donar-li un nou impuls.

Tot i que a nivell extern, la nova etapa de Sa Fundació es va iniciar al mes de maig amb l'obertura al públic; a nivell intern aquesta nova embranzida començà al mes de febrer. En el moment de posar en funcionament el museu, ens vam trobar amb: un fons molt nombrós i heterogeni, un fons molt homogeni –que afectava sobretot a la secció d'Etnografia- i una gestió de l'espai expositiu complicada –que posava en perill la integritat d'algunes peces i la seguretat dels visitants-. Seguidament, vam procedir a realitzar el nou discurs museogràfic a partir de les següents passes: neteja de tot el fons artístic, selecció de les peces –distingint entre les que anirien exposades i/o emmagatzemades-, embalatge del fons que s'havia d'emmagatzemar, condicionament d'espais desaprofitats per a que tinguessin la funció de dipòsit/magatzem, inventari del fons artístic emmagatzemat, reorganització dels espais existents i introducció de nous espais –un espai dedicat a Mn. Cosme Bauçà, un altre dedicat a Mn. Pere Xamena i un petit racó que fa referència a la caiguda de “Sa Timba” al 1844-. Posteriorment es va dur a terme la redacció de tríptics

informatius –en català, castellà, anglès i alemany- i l’elaboració dels elements interpretatius -cartel·les, textos de sala i fulls de sala-.

La principal col·lecció de Sa Fundació és la d’etnografia, que conté una mostra d’estrís de cuina, peces relacionades amb l’àmbit de l’agricultura i eines i instruments de diferents oficis. Per una banda, cal destacar la secció de Prehistòria, que compta amb les col·leccions de Miquel Bordoy i d’Andreu Vidal. Per altra banda, el museu també inclou una col·lecció d’ivoris donada per Nicolau Nicolau, escultura religiosa, instruments musicals, fotografies antigues del municipi i una petita col·lecció de numismàtica.

En aquests moments s’està duent a terme la catalogació dels fons documental de la institució, gràcies al conveni signat entre Sa Fundació i la Universitat de les Illes Balears. Aquest acord, ens permet utilitzar la base de dades del Servei de Biblioteca i Documentació de la UIB, que alhora es troba en xarxa amb altres institucions culturals que tenen amb la UIB el mateix conveni que nosaltres. D’aquesta manera, podem donar a conèixer el nostre fons arreu de l’illa. A més, també hem iniciat la preparació de l’àrea didàctica amb l’elaboració d’uns quaderns d’activitats adreçats a un públic escolar -des de 1er de primària a 4rt d’ E.S.O.-. Des de Sa Fundació volem potenciar la creació d’uns hàbits de respecte cap a la cultura i el patrimoni, i conscienciar a les generacions més joves del municipi de la importància que té la seva preservació.

Per una banda, s’han començat a rebre visites concertades –de caire escolar i també de grups que ho han sol·licitat- i, per altra banda, s’han organitzat dues xerrades temàtiques per a difondre el fons artístic de Sa Fundació –una sobre la Col·lecció de Prehistòria de Miquel Bordoy, a càrrec de Bartomeu Salvà i una altra sobre el músic felanitxer Joan Bou Roig, a càrrec de Joan Ciria-. Finalment, Sa Fundació ha seguit editant publicacions; *Felanitx en el segle XVIII*, una publicació pòstuma de Mn. Pere Xamena Fiol i *Joan Bou Roig (1849-1901). El Gran Tenor* de Joan Ciria Maimó.

FUTUR

El futur de Sa Fundació es presenta amb il·lusió, sobretot si partim del positiu balanç que podem fer del primer any d’aquesta nova etapa. La nostra institució ha rebut un total de 643 visites; que es tradueixen en 111 consultes del fons documental i 523 visites a l’exposició. A més, es té previst iniciar els procediments per a que Sa Fundació sigui reconeguda com a Col·lecció Museogràfica per part del Consell Insular de Mallorca. En definitiva, el futur de la Fundació Museu Cosme Bauçà de Felanitx és seguir creixent com a institució cultural.

AGRAÏMENTS

Ramon Rosselló Vaquer, Tomeu Salvà Simonet, Pep Lluís Munar, Tòfol Bennàssar, Colau Barceló, Carlos Feldkamp, Joan Mestre (Brigada Municipal), Brigada Municipal de Felanitx, Departament de Catalogació de la UIB, Família Mesquida-Artigues, Patronat de Sa Fundació i Ajuntament de Felanitx.